

Az e-health technológiai környezete a magyar társadalomban

A szerzők a cikkben magyar reprezentatív minta alapján felvett adatok elemzésével vizsgálják az e-health társadalmi környezetét az eszközhasználat elterjedtsége mellett az attitűdök vizsgálatával együtt. Összességében az rajzolódik ki, hogy a digitális kultúra – és annak eszközrendszere – elterjedt, de sokan kimaradnak belőle, a szolgáltatások használatában és a bizalom területén kétarcúság figyelhető meg, a tanult tudatosság pedig alacsony.

Kulcsszavak: Magyarország, társadalom, e-egészségügy, statisztika

Szerzői információ

Rab Árpád, NKE EJKK Információs Társadalom Kutatóintézet

<https://itki.uni-nke.hu>

Török Bernát, NKE EJKK Információs Társadalom Kutatóintézet

<https://itki.uni-nke.hu>

Így hivatkozzon erre a cikkre:

Rab, Árpád, Török Bernát. „Az e-health technológiai környezete a magyar társadalomban”.

Információs Társadalom XXII, 3. szám (2022): 93–99.

==== <https://dx.doi.org/10.22503/inftars.XXII.2022.3.6> ====

A folyóiratban közölt művek

a Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! – Így add tovább! 4.0

Nemzetközi Licenc feltételeinek megfelelően használhatók.

The technological environment of e-health in Hungarian society

In this article, the authors analyse data from a Hungarian representative sample and investigate the social environment of e-health, including the prevalence of device use and attitudes. Overall, it emerges that digital culture and tools are widespread, but many people are missing out, there are two-faced attitudes towards the use of services and trust, and there is low awareness.

Keywords: *Hungary, society, e-health, statistics*

*All materials
published in this journal are licenced
as CC-by-nc-nd 4.0*

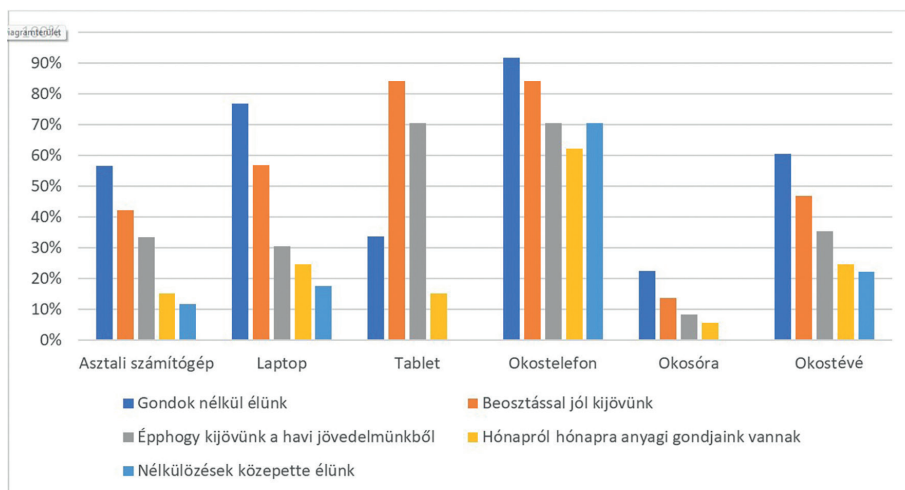
Az újabb digitális technológiák mára mindenütt jelen lévőkké váltak, egyéni és társadalmi szinten is megkerülhetetlen eszközei lettek az életünknek. Ez ugyanakkor nem jelenti azt, hogy az életünkre gyakorolt hatásuk mindenhol azonos vagy akár hasonló súlyú lenne. Az egyéni és társadalmi szinten is kiemelkedő jelentőségű területek egyike kétségkívül az egészségügy. Nemcsak arról van szó, hogy a saját és szereteteink élete és egészsége minden másnál fontosabb a számunkra, hanem arról is, hogy az állammal szemben támasztott egyik legalapvetőbb elvárás – a költségvetési lehetőségek adta kereteken belül – a mindannyiunk számára leghatékonyabb egészségügyi szolgáltatórendszer megszervezése és működtetése. A legújabb technológiai alkalmazások óriási potenciált jelentenek ennek a hatékonyságnak a megeremtésében. Az is igaz ugyanakkor, hogy egy valóban mindenkit érintő alapszolgáltatás esetében ezt a potenciált csakis akkor használhatjuk ki sikeresen, ha megfelelő társadalmi környezetet alakítunk ki hozzá. Az innováció pörgésében a technológiai és jogi aspektusok általában könnyen kerülnek a figyelem középpontjába, míg az előfeltételnek tekinthető digitális felkészültség, attitűd és kultúra néha kevesebb hangsúlyt kap ahhoz képest, hogy valójában ez fogja meghatározni legmélyebben a technológia jólétet növelő erejét. Az e-health-alkalmazások nagy számossága is a jelenlegi vagy jövőbeli páciensek együttműködésére, manuális és automatizált adatgyűjtésére, digitális felkészültségére alapoz. Jelen cikkünkben a magyar társadalom technológiai felkészültségét és attitűdjeit vizsgáljuk meg annak feltérképezése érdekében, hogy milyen befogadó közegre számíthatnak a jövő e-egészségügyi alkalmazásai.

Összességében az rajzolódik ki, hogy a digitális kultúra, és eszközrendszere elterjedt, de sokan kimaradnak belőle, a szolgáltatások használatában és a bizalom területén kétarcúság figyelhető meg, a tanult tudatosság pedig alacsony. Az e-health kulcstechnológia-platformja pedig az okostelefon, legyen az fő eszköz vagy (adat)továbbító eszköz.

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Információs Társadalom Kutatóintézete rendszeresen végez reprezentatív hazai kutatásokat az információs társadalom terén. A kérdőívek egyaránt tartalmaznak longitudinális kutatásokra alkalmas kérdéseket és évenkénti új témaköröket is. A cikkben bemutatott adatok reprezentatívak a magyar lakosságra kor, nem, iskolai végzettség és településtípus szerint egyaránt az adatfelvétel 2021 novemberében zajlott, telefonos adatfelvétellel.

Az okostelefon a legelterjedtebben használt infokommunikációs eszközünk, a lakosság 81,6%-a használja. Csakugyan elterjedt az okostévé (45,9%), a laptop (52,9%), az asztali számítógép (41,5%) használata, de még okosórát is a magyar társadalom 13,5%-a használ. A felnőtt teljes magyar lakosság 9,2%-a viszont egyik eszközzel sem rendelkezik, ők teljes mértékben kimaradnak az információs társadalomból – és az esetleges e-egészségügyi szolgáltatásokból.

Az adott eszközök elterjedtsége természetesen elsősorban az anyagi helyzet függvénye, de a következő grafikonon kirajzolódik az is, melyek azok az eszközök, melyeket vagy a kínálatuk változatossága vagy a társadalmi értékük a nehezebb anyagi helyzetűek körében is valamelyest elterjedtté tesz.

1. ábra: Infokommunikációs eszközök elterjedtsége az anyagi helyzet függvényében (a szerzők saját szerkesztése)

Az okostelefon-használók túlnyomó többsége mobilinternettel is rendelkezik (78,1%). A használt készülékek fele évnél idősebb, de három évnél fiatalabb, negyede egy évnél fiatalabb, ötöde pedig három évnél idősebb. Az Android operációs rendszer 79,4%-ban van jelen, az iOS pedig 17,9%-ban, ez az arány évek óta változatlan a hazai piacon.

Az okostelefon nemcsak a magánélet eszköze, de a teljes magyar lakosság 56,2%-a egyaránt használja magán és üzleti célokra is – 40% használja kizárólag magáncélra.

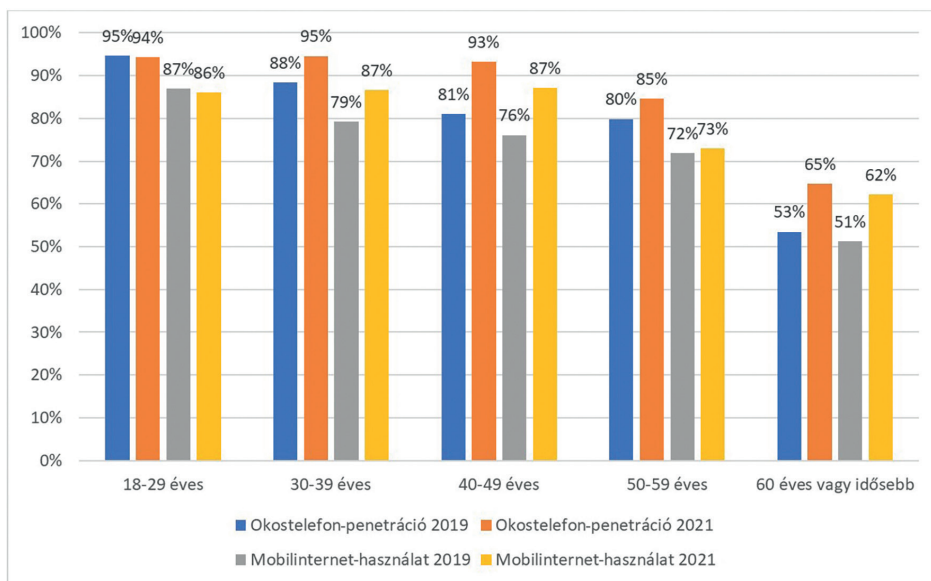
Bár a telefonok operációs rendszeréhez kapcsolt alkalmazásboltok a biztonságot ígérik a felhasználók számára, a felhasználók 36,5%-a számára mindegy, honnan tölti le az adott alkalmazást, 41,2% pedig csak és kizárólag az alkalmazásbolton keresztül teszi ezt. Mindezt úgy, hogy általánosságban véve a felhasználók 80,6%-a a biztonságot helyezi előtérbe a sebességgel és a kényelemmel szemben önbevallása alapján.

A helymeghatározó funkciót 77% használta már, emlékeztetőket pedig a lakosság 57,9%-a. Népszerű a geolokációs útvonaltervezés, hetente többször a teljes lakosság 28%-a (Budapestiek 37,1%-a) használta az autós útvonaltervezést, a tömegközlekedési útvonaltervezést pedig a teljes lakosság 17,3%-a (Budapesten szinte minden második ember, 41,8%). A Messenger a legnépszerűbb chata alkalmazás, a teljes magyar lakosság háromnegyede hetente többször használja (75,5%), a Viber áll a második helyen (28,4%), harmadik helyen pedig a WhatsApp (15,3%).

A felhasználói élménnyel nem maradéktalanul elégedettek, az okostelefon-használók harmada (36,5%) érzi úgy, hogy túl lassú a telefonja. A felhasználók közel fele (42,9%) került már olyan helyzetbe, hogy hiába nyomkodta a készülékét, az nem tette azt, amit vártak tőle; akadtak, akik nem tudtak elküldeni egy üzenetet (38,9%); a felhasználók negyede pedig nem látja jól a képernyőt (26,6%). A támogató jellegű szolgáltatásokat – valószínűleg az előbbieket miatt is – kifejezetten sokan használják, 28,1%-a a magyaroknak kontrasztos témát használ, hogy jobban lássa, 13,7% pedig használta már a képernyőfelolvasás funkciót. A felhasználók negyede (23,8%) hanggal is utasította már eszközét.

A teljes minta tekintetében minden negyedik válaszadó okostelefon-függőnek tartja magát, ez az arány pedig még nagyobb méreteket ölt a fiatalabb korosztályok tekintetében: a 18-29 évesek körében majdnem minden harmadik (30,1%), míg a 30-39 éves korosztályban tízből négy válaszadó (39,7%) így vélekedett magáról. A legidősebbek körében jóval alacsonyabb eredményeket olvashatunk ki az adatokból, azonban beszédes, hogy a 60 éven felüliek körében is majdnem 16%-os a függők aránya. Az autóvezetők közül forgalmi dugóban, illetve piros lámpánál minden hetedik (16,8%) rendszeresen nyúl a mobiltelefonjához, akár üzenetek vagy hírek olvasása végett, ez a szokás még inkább igaz a fiatalabb korosztályra. A 30 év alatti korosztályból minden ötödik (21,3%), míg a 30-39 éves korosztályból több mint minden negyedik (27,1%) tesz hasonlóképpen ilyen helyzetekben. Az előzőeknél is nagyobb gyakorisággal jelenik meg pótcselekvésként az okostelefon-használat családi, illetve baráti beszélgetések során: minden ötödik válaszadó többször is tett hasonlóképpen a kérdésfeltevést megelőző hónapban adódó hasonló lehetőség során, a fiatalabbak közül ráadásul tízből négy (18-29 évesek: 40,9%; 30-39 évesek: 38,2%) legalább egy alkalommal olvasott híreket vagy üzeneteket a telefonján. A filmnézés, étkezés közben még magasabb értékeket mutat: gyakorlatilag minden második 40 éven alulira igaz az az állítás, hogy az érintett hónapban nem nézett filmet vagy nem étkezett anélkül, hogy ne pillantott volna rá legalább egy alkalommal a telefonjára.

A járvány hatása tetten érhető az okostelefonnal rendelkezők körében, ugyanis jelentős mértékű, 8%-os növekedés tapasztalható (75% vs. 83%) a mobiltelefonokat birtoklók körében. Külön kiemelendő, hogy a kutatás a legidősebb, 60 éven felüliek korosztályában mutatta a legnagyobb mértékű emelkedést: míg a járványt megelőzően alig több mint minden második (53%) idős rendelkezett okostelefonnal, addig ez az állítás a járvány első hullámát követően majdnem a korcsoport kétharmadára (65%) igaz volt.

2. ábra: Okostelefon-penetráció és mobilinternet-használat korcsoportok szerint 2019–2021 (a szerzők saját szerkesztése)

Az internet használata általában véve szintén növekedést mutat, a teljes népességre vetítve a járvány előtti 78%-ról 86%-ra nőtt a világhálózhoz (rendszeresen) csatlakozók aránya. Érdekes adatokat mutat a mobilinternet-használati szokások változása: a közel 7%-os növekedésen (71% vs. 78%) belül külön kiemelés érdemel a 60 éven felüliek esetében tapasztalt közel 11%-os emelkedés (51,2% vs. 62,2%). Szintén jelentős emelkedés olvasható ki e korosztálynál a Facebook használata kapcsán feltett kérdésre adott válaszokból, ugyanis míg az első adatfelvételnél a 60 éven felüliek 68%-a használta valamilyen gyakorisággal a közösségi platformot, addig ez a szám 2021 őszére 10%-al (78%-ra) emelkedett.

A fenti adatokból jól látható, hogy a járványhelyzet főként az idősebb generációk digitális világhoz való kapcsolatát erősítette, esetenként kifejezetten látványos mértékben, de a mobilinternet használata a 30 és 50 év közöttiek körében is látványosan emelkedett.

A magyar lakosság többségének attitűdje az online világhoz kétarcú, feszültség figyelhető meg a használat és a megítélés egyes mért jellemzői között.

A teljes magyar lakosság 60,5%-a szerint az online kommunikációs lehetőségek rontják a személyes kapcsolatok minőségét, de 63% úgy gondolja, hogy a közösségi média kitűnő lehetőséget nyújt a kapcsolattartásra mind a családtagokkal, mind a barátokkal.

80% az internet előnyeként azonosítja, hogy könnyen kapcsolatba lehet lépni ismerősökkel, de 58% tart attól, hogy az online kapcsolattartási formák átveszik a közvetlen személyes kapcsolattartás helyét. Mindemellett 57% gondolja úgy, hogy az online kommunikáció túl sok időt vesz el az életéből.

Az ambivalens érzésekkel együtt is markáns többség, 66,5% szerint a digitális szolgáltatások és az online tevékenységek gyors ütemű fejlődése lehetőséget jelent az egyén és a társadalom számára. 27% gondolja úgy, hogy mindez kockázatot jelent a számunkra.

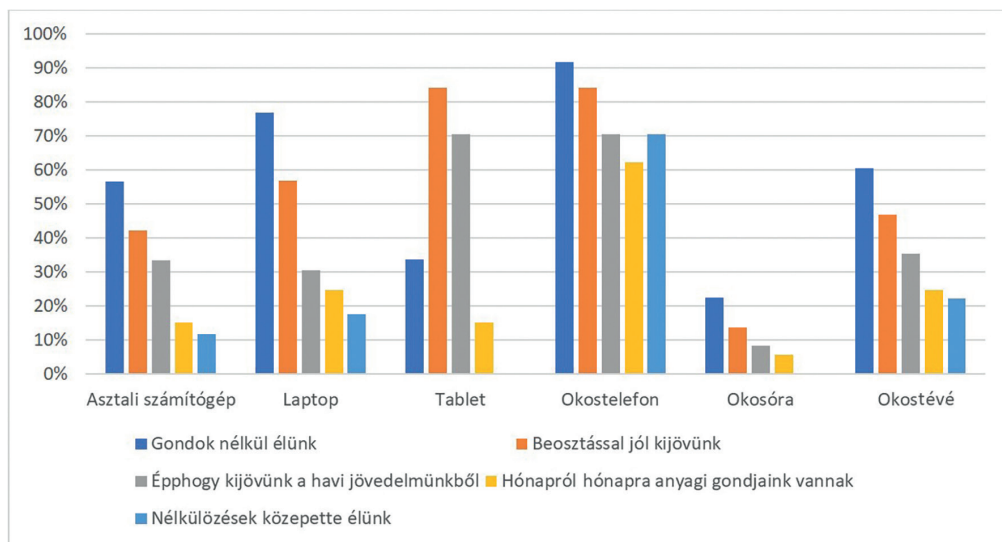
Orvosi rendelőben	48,2%
Számlavezető bankjánál	47,7%
Önkormányzatnál	38,9%
Állami szervek	29%
Telekommunikációs szolgáltatójánál	24,2%
Saját számítógépén	15,1%
Autószervezben	13,5%
Saját okostelefonja operációs rendszerében	12,8%

Online szolgáltatást (például étel házhozszállítást, fogadások lebonyolítását, utazásszervezést stb.) nyújtó cégnél, portálnál	8,5%
Google	6,9%
Facebook	4,3%
Internetes hirdetési portálon	3,3%

1. Táblázat: Kinél éri teljes mértékben biztonságban az adatait? (a szerzők saját szerkesztése)

A kutatás során megkérdeztük azt is, hogy kinél érzik legnagyobb biztonságban az adataikat. Jó hír az e-egészségügyi szolgáltatásoknak, hogy a listát az orvosi rendelők vezetik, és szintén a hazai internethasználat kétarcúságára utal, hogy a napi, vagy mindenóránként használt szolgáltatásokban nem bíznak a használók (Facebook, Google).

Végül, de nem utolsó sorban megkérdeztük azt is, hogyan viszonyulna ahhoz, ha egy mesterséges intelligencia állítana fel számára orvosi diagnózist. A lentebbi grafikonon nemek és korcsoportok szerint is láthatjuk az eredményeket.

3. ábra: Hogyan viszonyulna a mesterséges intelligenciához? – Orvosi diagnózis esetén (a szerzők saját szerkesztése)